

УДК [378:338.48](470+571)

Г. П. Щука,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри  
(Луганський національний університет імені Тараса Шевченка)  
galina\_shchuka@mail.ru

### ГАЛУЗЕВА СИСТЕМА ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СФЕРИ ТУРИЗМУ В РОСІЇ

*У статті охарактеризовано основні складові системи професійної туристської освіти Росії: освітні програми середньої, вищої, післявузівської та додаткової професійної освіти в туризмі; навчальні заклади, які їх реалізують; органи, які здійснюють управління в сфері туристської освіти, та об'єднання юридичних осіб, громадських та державно-громадських об'єднань, які здійснюють діяльність в області туристської освіти. Також виділено її досягнення, існуючі недоліки та невирішені до цього часу проблеми.*

**Постановка проблеми.** Ефективність функціонування будь-якого підприємства, а тим більше підприємства сфери обслуговування, залежить від його кадрового потенціалу. Тому однією із головних умов успішного виходу України на світовий туристичний ринок зі своїм продуктом є вирішення питання підготовки висококваліфікованих кадрів для цієї сфери.

Туристична освіта в Україні – відносно новий напрям у професійній освіті, який переживає період свого становлення і, відповідно, потребує, в тому числі, глибокого аналізу досвіду організації підготовки кадрів сфери туризму в інших країнах і визначення шляхів його використання на вітчизняному ґрунті.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Аналіз досліджень українських туризмологів (В. Федорченка, Л. Кнодель, Л. Чорної, О. Паламарчук, І. Сандовенко) свідчить, що в колі їх уваги перебувають системи підготовки кадрів для індустрії туризму, які склалися в країнах Західної Європи, США, Канаді. Не викликає сумнівів цінність цього досвіду, є зрозумілим бажання України його впроваджувати, проте стан системи професійної освіти країни та розвиток її туристичної галузі не дозволяє це зробити миттєво.

З нашої точки зору, країні, яка має не досить високий рівень розвитку власної туристичної індустрії і, поки що, виступає донором на світовому туристичному ринку, необхідно орієнтуватися на досвід держав, які мали подібні проблеми. Насамперед, це колишні республіки Радянського союзу: Російська Федерація, Республіка Білорусь, країни Прибалтики тощо, вивчення досвіду яких дасть можливість не лише скористатися наявними досягненнями, але й уникнути зроблених ними помилок.

Отже, враховуючи актуальність вирішення проблеми підготовки кадрів сфери туризму в Україні та відсутність відомих нам досліджень, присвячених питанням організації професійної туристичної освіти в країнах пострадянського простору, **метою даною статті** є аналіз системи професійної туристичної освіти Росії, виділення її досягнень, існуючих недоліків та невирішених до цього часу проблем.

**Виклад основного матеріалу.** Основою законодавчого забезпечення професійної освіти в Російській Федерації є Конституція країни, закони "Про освіту" та "Про вищу та післявузівську професійну освіту" (початкова та середня професійна освіта в Росії окремими нормативно-правовими актами не регламентуються).

Відповідно до ст. 8. Поняття системи освіти Закону "Про освіту", система освіти в Російській Федерації представляє собою сукупність взаємодіючих компонентів:

- освітніх програм різного рівня та напрямку, федеральних державних освітніх стандартів та федеральних державних вимог;
- мережі навчальних закладів та наукових організацій, які реалізують освітні програми;
- органів, які здійснюють управління в сфері освіти, та підвідомчих їм установ та організацій;
- об'єднань юридичних осіб, громадських та державно-громадських об'єднань, які здійснюють діяльність в області освіти [1].

До основних професійних програм у Росії відносяться програми початкової, середньої, вищої та післявузівської професійної освіти. Програми початкової, середньої та вищої професійної освіти забезпечують реалізацію федерального державного освітнього стандарту; структура освітньої програми післявузівської професійної освіти визначається федеральними державними вимогами.

Початкова професійна освіта в державі надається на базі повної та неповної середньої освіти в навчальних закладах початкової професійної освіти (професійно-технічні ліцеї та коледжі), а також навчальних закладах середньої професійної та вищої професійної освіти за наявності відповідної ліцензії. Здебільшого навчальні заклади початкової та середньої професійної освіти в Росії називаються одним терміном – середні спеціальні навчальні заклади (ССНЗ). Матеріали російських часописів містять інформацію про досвід організації початкової професійної туристичної освіти, в межах якої здійснюється підготовка агентів з туризму. Проте в Переліку професій початкової професійної освіти така професія відсутня, на сайті абітурієнтів Федерального освітнього порталу Росії теж немає ніяких даних стосовно надання цих освітніх послуг. Отже, ця ланка професійної освіти в туризмі Росії потребує додаткових досліджень.

Середня професійна освіта в туризмі реалізується за напрямом 2307 "Туризм" з 2001 р. [2]. Проте вже з 2003 р., відповідно до Загальноросійського класифікатора спеціальностей з освіти ОК 009 – 2003, в Росії почали

готувати спеціалістів з туризму та спеціалістів з туризму з поглибленою підготовкою (код 51 і 52 відповідно) за напрямом 100104 "Туризм" [3].

У 2005 році базова середня професійна туристична освіта реалізовувалася вже в межах напрямку 100200 "Туризм" (код 51), а поглиблена – 100201 "Туризм" (код 52) [4]. З 2009 року росіяни відмовилися від цієї практики, і новий напрям 100400 "Туризм" не передбачав поглибленої підготовки [5], з 2011 року середня професійна освіта в туризмі реалізується за напрямом 100401 "Туризм". Випускникам видається диплом про середню професійну освіту та присвоюється кваліфікація спеціаліста з туристських послуг.

Проаналізувавши інформацію сайту Федерального освітнього порталу Росії для абітурієнтів 2011 року, ми підраховали, що з 93 навчальних закладів країни, які здійснюють середню професійну підготовку в туризмі 64 (68,8 %) – це коледжі та їх філії, 17 (18,3 %) – технікуми, 5 (5,4 %) – училища, 5 (5,4 %) – академії, по 1 інституту та університету. В основному це педагогічні, економічні, технологічні коледжі, дещо нелогічно виглядає підготовка фахівців сфери туризму в зооветеринарному технікумі чи технікумі молочної промисловості, хоча вони теж мають такі напрями підготовки.

Причому 29 навчальних закладів (31,2 %) лише нещодавно почали готувати за цим напрямом і ще не зробили жодного випуску. Більше п'ятнадцяти навчальних закладів (серед яких обидва коледжі Саратовської області) у 2010 році не змогли набрати студентів на перший курс. Дві третини навчальних закладів, які готують кадри з середньою професійною освітою в туризмі, розташовані в обох столицях, курортних, обласних та крайових центрах. Із загальної кількості лише 15 (16 %) – недержавної форми власності.

Більшість навчальних закладів здійснюють підготовку студентів на денному відділенні: на базі 9 класів – 69 та 10 класів – 60 установ. Середня наповнюваність студентів – 70 чоловік.

Ми допускаємо, що інформація, вміщена на порталі може бути неповною, проте проведені підрахунки дозволяють визначити основні тенденції в розвитку середньої туристичної освіти: переважання державних навчальних закладів у структурі та незначна кількість бажаючих набути цю спеціальність, на наш погляд, свідчить про її непопулярність серед абітурієнтів. Це може бути як результатом орієнтації російських абітурієнтів на отримання вищої освіти, так і не затребуваністю спеціалістів з середньою професійною освітою національними туристичними підприємствами.

Основні освітні програми вищої професійної освіти в туризмі реалізуються по ступеням: бакалавр, дипломований спеціаліст, магістр. Підготовка бакалаврів та спеціалістів здійснюється на базі загальної та середньої спеціальної освіти, магістрів – на базі бакалаврату. В результаті вузи Росії до цього часу мали можливість здійснювати набір студентів як за програмами 4-річного навчання (на бакалаврат), так і 5-річного (спеціалітет).

Вища освіта в туризмі здобувається за спеціальностями:

- "Соціально-культурний сервіс та туризм" (зі спеціалізаціями), затверджена в 1994 р. під кодом 230500 [6], з 2003 року – код 100103 [3]; передбачає 5-річну програму навчання, випускники отримують диплом спеціаліста з сервісу та туризму;
- "Рекреація та спортивно-оздоровчий туризм", затверджена в 2003 р. під кодом 32103 [3]; передбачає 5-річну програму навчання, випускники отримують диплом спеціаліста по спортивно-оздоровчому туризму;
- "Туризм", затверджена в 2005 р. [7]; передбачає 5-річну програму навчання по спеціальності 100201 (випускники отримують диплом спеціаліста з туризму), та дворівневе навчання по спеціальності 100200 (бакалаврат та магістратуру: випускники отримують дипломи бакалавра туризму та магістра туризму відповідно). В межах напрямку підготовки виділяють три профілі: "Технологія та організація туроператорських та турагентських послуг", "Технологія та організація послуг у міжнародному туризмі", "Технологія та організація екскурсійних послуг".

З 2009 р. в Росії введені в дію нові державні стандарти з напрямку підготовки 100400 "Туризм", які регулюють підготовку бакалаврів [8] та магістрів туризму [9], в 2011 р. вони замінюються на стандарти третього покоління.

Крім того, підготовка спеціалістів з вищою освітою для сфери туризму здійснювалася як спеціалізація в рамках інших спеціальностей (їх нараховувалося більше десяти). Проте з 2011 року вищі навчальні заклади Росії, які готують кадри для індустрії туризму, набирають абітурієнтів не на конкретні спеціальності, а на напрям підготовки [10], отже в перспективі підготовку фахівців галузі на непрофільних спеціальностях буде припинено.

До структури вищих навчальних закладів Росії, які надають вищу професійну освіту в туризмі, відносяться університети, академії, інститути. Цілком очевидно, що вищий рівень якості навчального процесу забезпечують профільні ВНЗ. Проте кількісно переважають вузи, профіль яких не дозволяв їм раніше займатися цією категорією слухачів: різноманітні технічні, гуманітарні, аграрні, педагогічні, медичні, лінгвістичні університети; інститути культури та мистецтв; управління, економіки та права, автомобільних технологій та управління; технологічні, соціально-гуманітарні, текстильні академії тощо.

Підготовка фахівців сфери туризму здійснюється на історичних, географічних, економічних, гуманітарно-педагогічних факультетах, факультетах управління; дизайну та технологій; соціальної медицини, адаптивної фізичної культури та спорту і т. д. Випускаючими кафедрами виступають кафедри соціально-культурного туризму; рекреаційної географії, туризму та регіонального маркетингу; сервісу та туризму, світової економіки;

освітнього та гуманітарного сервісу; міжнародних відносин; автомобільного туризму та сервісу; безпеки життєдіяльності; педагогіки та психології; міжнародного та внутрішнього туризму і т. д.

Кількість вищих навчальних закладів, які здійснюють підготовку кадрів для індустрії туризму, в різних довідниках, а тим більше публікаціях, дається різна. За нашими підрахунками, зробленими на основі даних сайту Федерального освітнього порталу Росії, в 2011 році лише 72 вузи (27 % від загальної кількості ВНЗ туристичного спрямування) оголосили про набір абітурієнтів за напрямом "Туризм", при чому 26 з них, що складає 36 %, продовжують готувати за п'ятирічними програмами підготовки. На спеціальність "Рекреація та спортивно-оздоровчий туризм" набирали 18 вузів, 6,5 % від загальної кількості навчальних закладів, які надають вищу професійну освіту в туризмі. Директор Центру підготовки кадрів "Туріндустрія" К. Кружалін зауважує, що причина більшої популярності спеціальності "Соціокультурний сервіс та туризм" полягає не в попиті абітурієнтів та відгуках роботодавців, а в дешевизні її реалізації: вона не потребує залучення висококваліфікованих викладачів та практиків туризму, має недостатню наукову складову, порівняно з "Туризмом", не зобов'язує вузи організовувати практику студентів на підприємствах тур індустрії [10].

Підготовка студентів здійснюється як за державним замовленням, так і на комерційній основі, причому кількість студентів, які самі відшкодовують вартість навчання більша за тих, хто навчається безкоштовно, що, на наш погляд, пов'язано з великим попитом на цю спеціальність серед абітурієнтів.

Післявузівська професійна туристична освіта в Росії передбачає підготовку наукових кадрів вищої кваліфікації та здійснюється на базі вищої професійної освіти в аспірантурі та докторантурі з моменту відкриття в 1998 р. у Російській міжнародній академії туризму дисертаційної ради по захисту дисертацій з теорії та методики професійної освіти в туризмі.

Підвищення кваліфікації та перепідготовка кадрів у туризмі здійснюється в рамках додаткової освіти навчальними закладами підвищення кваліфікації та підрозділами навчальних закладів вищої та середньої професійної освіти з урахуванням профілю отриманої освіти спеціалістів за додатковими професійними освітніми програмами двох типів, одна з яких забезпечує поліпшення знань спеціалістів для виконання нового виду професійної діяльності, друга – для отримання додаткової кваліфікації.

Відповідно до законодавства, додаткові професійні освітні програми професійної перепідготовки спеціалістів розробляються, затверджуються та реалізуються навчальними закладами самостійно на основі встановлених нормативних документів (в даному випадку це кваліфікаційні вимоги до конкретних професій і посад) та з урахуванням потреб замовника.

Перелік освітніх програм для отримання додаткової кваліфікації встановлюється Міністерством освіти Росії, а зміст формується відповідно з вимогами до мінімуму змісту та рівня вимог до спеціаліста. Проте програми додаткової професійної освіти не регулюються стандартами професійної освіти.

Підвищення кваліфікації в Росії включає наступні види навчання:

- короткотермінове (не менше 72 год.) тематичне навчання з конкретних виробничих питань за основним місцем роботи (отримують посвідчення про підвищення кваліфікації);
- тематичні та проблемні семінари (від 72 до 100 год.) з науково-технічних, технологічних, соціально-економічних та інших питань розвитку галузі, регіону, підприємства, організації тощо (отримують посвідчення про підвищення кваліфікації);
- довгострокове (більше 100 годин) навчання спеціалістів в навчальних закладах підвищення кваліфікації для поглибленого вивчення актуальних проблем науки, техніки, технології і т. ін. за профілем професійної діяльності: отримують свідоцтво про підвищення кваліфікації (навчальна програма більше 100 годин) або диплом про професійну перепідготовку (об'єм програми більше 500 годин).

Проте злагодженої системи підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів у туризмі в Росії ще не створено. Існуюча система туристичної освіти потерпає через невизначеність переліку посад та професій сфери туризму, кваліфікаційних вимог до цих спеціалістів та кількісних потреб галузі у спеціалістах різного рівня підготовки.

Треба відзначити, що значну роль у формуванні російської системи професійної освіти в туризмі відіграють органи, які здійснюють управління в сфері освіти та підвідомчі їм установи та організації. Створення регіональних багаторівневих систем підготовки кадрів для сфери туризму покладається на місцеві органи влади: Комітет з туризму та курортів відповідає за створення Координаційної ради з підготовки кадрів для туристично-готельного комплексу, а та, в свою чергу, – за створення єдиного навчально-методичного центру, узгодження навчальних програм, надання допомоги в організації практик, семінарів, конкурсів, олімпіад, конференцій та проведення аналізу ринку праці. В результаті, хоча регіональні системи професійної освіти в туризмі й створюються різними темпами, проте мають значну перевагу: вони орієнтовані на потреби регіону.

Велику роль у забезпеченні якості підготовки фахівців сфери туризму відіграє Навчально-методичне об'єднання навчальних закладів РФ в освіті в області сервісу та туризму Міністерства освіти та науки РФ, яке вирішує питання навчально-методичного забезпечення, затверджує програми підвищення кваліфікації та підготовки кадрів, організовує процес переходу на нові стандарти тощо.

Крім того, з метою об'єднання інтелектуальних зусиль навчальні заклади, які здійснюють підготовку кадрів для індустрії туризму, почали об'єднуватися, і зараз на території Росії функціонує декілька таких організацій:

- Міжнародний союз громадських об'єднань "Об'єднаний університет туризму держав-учасників СНД"

- (створений в травні 1997 р. на базі Російського міжнародного інституту туризму);
- Міжнародна туристська академія (організована в 2005 р.);
- Асоціація вузів туризму та сервісу (функціонує з 2008 р.) та ін.

**Висновки.** Отже, проведені дослідження дозволяють зробити висновок, що на даний час в Російській Федерації загалом сформована система професійної освіти в туризмі. Ця система представлена розгалуженою мережею навчальних закладів, які реалізують освітні програми середньої, вищої, післявузівської та додаткової освіти в туризмі. Значним досягненням є створення регіональних багаторівневих систем професійної освіти в туризмі; організація громадських та державно-громадських об'єднань, які здійснюють діяльність в області туристичної освіти; перехід до стандартів третього покоління. Подальшого доопрацювання вимагають питання, пов'язані з мережею навчальних закладів туристичного профілю; визначенням обсягів та параметрів потреб різних секторів туристичної індустрії в спеціалістах; значним розривом між потребами галузі та пропозицією з боку навчальних закладів.

Система професійної освіти в туризмі має складну структуру та організацію, проведені дослідження не вичерпує всі аспекти її функціонування. Подальшого дослідження потребують проблеми змісту підготовки фахівців сфери туризму, наступності освітніх професійних програм різних рівнів, організації практичної підготовки тощо.

### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон Российской Федерации "Об образовании". Текст с изменениями и дополнениями на 2010 год от 10 июля 1992 года № 3266-1 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : [http://fictionbook.ru/author/kollektiv\\_avtorov/zakon\\_rossiyskoyi\\_federacii\\_ob\\_obrazova/read\\_online.html?page=1](http://fictionbook.ru/author/kollektiv_avtorov/zakon_rossiyskoyi_federacii_ob_obrazova/read_online.html?page=1).
2. Приказ Минобразования России от 02.07.2001 № 2572 "Об утверждении государственного образовательного стандарта среднего профессионального образования – Классификатора специальностей среднего профессионального образования" [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://infopravo.by.ru/fed2001/ch04/akt17405.shtm>.
3. Общероссийский классификатор специальностей по образованию ОК 009-2003 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.consultant.ru/online/base/?req=doc;base=LAW;n=115605;p=0>.
4. Приказ Минобрнауки России от 12 апреля 2005 № 112 "Об утверждении перечня специальностей среднего профессионального образования" [Электронный ресурс]. – Режим доступа : [http://www.edu.ru/db-mon/mo/Data/d\\_05/m112.html](http://www.edu.ru/db-mon/mo/Data/d_05/m112.html).
5. Приказ Минобрнауки России от 28 сентября 2009 г. № 355 "Об утверждении Перечня специальностей среднего профессионального образования" [Электронный ресурс]. – Режим доступа : [http://www.edu.ru/db-mon/mo/Data/d\\_09/m355.html](http://www.edu.ru/db-mon/mo/Data/d_09/m355.html).
6. Приказ Госкомвуза РФ от 05.03.94 № 180 "Об утверждении государственного образовательного стандарта в части Классификатора направлений и специальностей высшего профессионального образования" [Электронный ресурс]. – Режим доступа : [http://www.dvgu.ru/umu/mo\\_rf/orders/uchproc/p180\\_94.htm](http://www.dvgu.ru/umu/mo_rf/orders/uchproc/p180_94.htm).
7. Общероссийский классификатор специальностей по образованию ОК 009-2003. Изменение 1 / 2005 ОККО [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.consultant.ru/online/base/?req=doc;base=LAW;n=115606#p1>.
8. Приказ Минобрнауки РФ от 28 октября 2009 г. № 489 "Об утверждении и введении в действие Федерального государственного образовательного стандарта высшего профессионального образования по направлению подготовки 100400 Туризм (квалификация (степень) "бакалавр")" [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.consultant.ru/online/base/?req=doc;base=LAW;n=116230>.
9. Приказ Минобрнауки РФ от 28.10.2009 № 488 "Об утверждении и введении в действие федерального государственного образовательного стандарта высшего профессионального образования по направлению подготовки 100400 Туризм (квалификация (степень) "магистр")" [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.consultant.ru/online/base/?req=doc;base=LAW;n=116230>.
10. Егоршева Н. Проблемы с подготовкой кадров для индустрии туризма начинаются еще в школе [Электронный ресурс] / Нина Егоршева // RATA-news. – 2011. – 31 мая. – Режим доступа до газети : <http://www.tourexpi.com/ru-intl/news.html~nid=42805>.

### REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Zakon Rossiiskoi Federatsii "Ob obrazovanii". Tekst s izmeneniiami i dopolneniiami na 2010 god ot 10 iul'ia 1992 goda № 3266-1 [The Law of the Russian Federation "On the Education". Text with Changes and Appendixes for 2010 Year from the 10 July 1992 № 3266-1] [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : [http://fictionbook.ru/author/kollektiv\\_avtorov/zakon\\_rossiyskoyi\\_federacii\\_ob\\_obrazova/read\\_online.html?page=1](http://fictionbook.ru/author/kollektiv_avtorov/zakon_rossiyskoyi_federacii_ob_obrazova/read_online.html?page=1).
2. Prikaz Minobrazovaniia Rossii on 02.07.2001 № 2572 "Ob utverzhdenii gosudarstvennogo obrazovatel'nogo standarta srednego professional'nogo obrazovaniia – Klassifikatora spetsial'nostei srednego professional'nogo obrazovaniia" [The Order of the Education Ministry from the 2 of July 2001 № 2572 "On the State Educational Standard Establishment of the Secondary Professional Education] [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://infopravo.by.ru/fed2001/ch04/akt17405.shtm>.
3. Obshcherossiiskii klassifikator spetsial'nostei po obrazovaniiu OK 009-2003 [Russian Classification of Professions on Education RC 009-2003] [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.consultant.ru/online/base/?req=doc;base=LAW;n=115605;p=0>.
4. Prikaz Minobrnauki Rossii ot 12 apreliia 2005 № 112 "Ob utverzhdenii perechnia spetsial'nostei srednego professional'nogo obrazovaniia" [The Order of the Education Ministry from the 12 of April 2005 № 112 "On the Establishment of the

- Secondary Professional Education Professions"] [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : [http://www.edu.ru/db-mon/mo/Data/d\\_05/m112.html](http://www.edu.ru/db-mon/mo/Data/d_05/m112.html).
5. Prikaz Minobrnauki Rossii ot 28 sentiabria 2009 g. № 355 "Ob utverzhdenii perechnia spetsial'nostei srednego professional'nogo obrazovaniia" [The Order of the Education Ministry from the 28 of September 2009 № 355 "On the Establishment of the Secondary Professional Education Professions"] [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : [http://www.edu.ru/db-mon/mo/Data/d\\_09/m355.html](http://www.edu.ru/db-mon/mo/Data/d_09/m355.html).
  6. Prikaz Goskomvuza RF ot 05.03.94 № 180 "Ob utverzhdenii gosudarstvennogo obrazovatel'nogo standarta v chasti Klassifikatora napravlenii i spetsial'nostei vysshego professional'nogo obrazovaniia" [The Order of the Russian Federation State Committee on Higher Education from the 5 of March № 180 "On the Establishment of the State Educational Standard in the Field of the Classification of Directions and Professions of the Higher Professional Education"] [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : [http://www.dvgu.ru/umu/mo\\_rf/orders/uchproc/p180\\_94.htm](http://www.dvgu.ru/umu/mo_rf/orders/uchproc/p180_94.htm).
  7. Obshcherossiiskii klassifikator spetsial'nostei po obrazovaniiu OK 009-2003. Izmenenie 1 / 2005 OKSO [Russian Classification of Professions on Education RC 009-2003. The Change 1 / 2005 RCPE] [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.consultant.ru/online/base/?req=doc;base=LAW;n=115606#p1>.
  8. Prikaz Minobrnauki RF ot 28 oktiabria 2009 g. № 489 "Ob utverzhdenii i vvedenii v deistvie federal'nogo gosudarstvennogo obrazovatel'nogo standarta vysshego professional'nogo obrazovaniia po napravleniiu podgotovki 100400 Turizm (kvalifikatsiia (stepen') "bakalavr")" [The Order of the Russian Federation Ministry of Education and Science from the 28 of October 2009 № 489 "On the Establishment and Enforcement of the Federal State Educational Standard of the Higher Professional Education Towards the Preparation 100400 Tourism (Qualification (Degree) "Bachelor")"] [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.consultant.ru/online/base/?req=doc;base=LAW;n=116230>.
  9. Prikaz Minobrnauki RF ot 28.10.2009 № 488 "Ob utverzhdenii i vvedenii v deistvie federal'nogo gosudarstvennogo obrazovatel'nogo standarta vysshego professional'nogo obrazovaniia po napravleniiu podgotovki 100400 Turizm (kvalifikatsiia (stepen') "magistr")" [The Order of the Russian Federation Ministry of Education and Science from the 28 of October 2009 № 488 "On the Establishment and Enforcement of the Federal State Educational Standard of the Higher Professional Education Towards the Preparation 100400 Tourism (Qualification (Degree) "Master")"] [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.consultant.ru/online/base/?req=doc;base=LAW;n=116230>.
  10. Egorshева N. Problemy s podgotovkoi kadrov dlia industrii turizma nachinaiutsia eshche v shkole [Problems with the Staff's Preparation for the Tourism Industry Begin at School] [Elektronnyi resurs] / Nina Egorshева // RATA-news [RATA-News]. – 2011. – 31 maia. – Rezhym dostupu do gazety : <http://www.tourexpi.com/ru-intl/news.html-nid=42805>.

Матеріал надійшов до редакції 21.01. 2013 р.

***Щука Г. П. Отраслевая система подготовки специалистов для сферы туризма в России.***

*В статье характеризуются основные составляющие системы профессионального туристского образования России: образовательные программы среднего, высшего, послевузовского и дополнительного профессионального образования в туризме; реализующие их образовательные учреждения; органы, осуществляющие управление в сфере туристского образования; объединения юридических лиц, общественных и государственно-общественных объединений, осуществляющих деятельность в области туристского образования. Также выделяются ее достижения, существующие недостатки и неразрешенные проблемы.*

***Shchuka G. P. The System of the Tourist Professional Education in Russia.***

*The article characterizes the main components of the Russian system of tourist professional education such as the curricula of secondary, higher, postgraduate and extra tourist professional education; educational institutions, which provide such education; administrative tourist departments; the legal entities consolidations, public and state organizations which realize activity in the field of tourist education. The achievements, drawbacks and unsolved problems of the Russian system of tourist professional education are defined.*